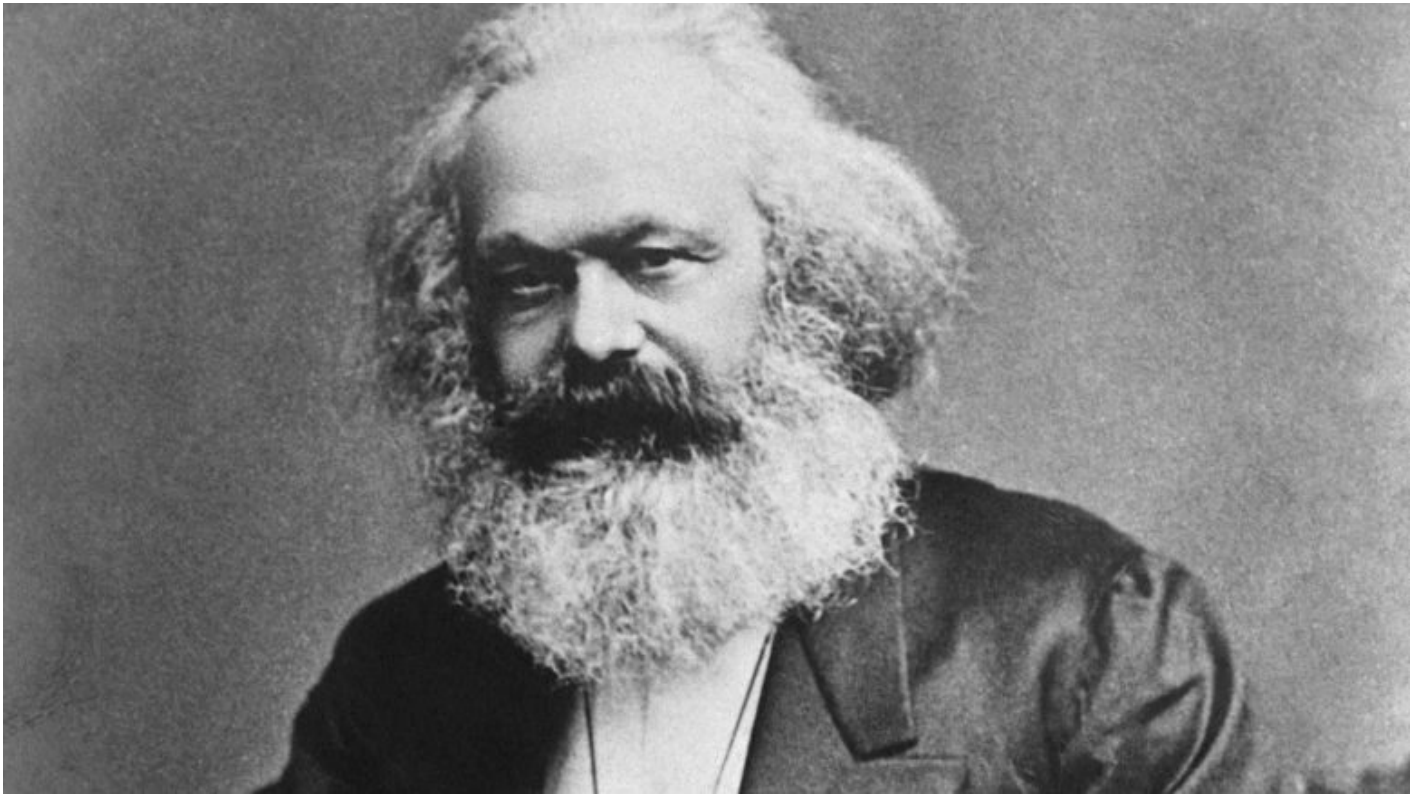

Μαρξισμός, ιστορικός υλισμός και ιδεολογία

3 Δεκεμβρίου, 2019 in Κοινωνική Θεωρία

0

ELEARNING

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΥΓΕΙΑΣ & ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Πολιτικές και συστήματα υγείας στην Ελλάδα και το Εξωτερικό-Α' βαθμια φροντίδα
Πολιτικές και συστήματα υπηρεσιών ψυχικής υγείας

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Βασίλης Λιανός

Ο όρος **‘ιστορικός υλισμός’** αναφέρεται στην άποψη του Καρλ Μαρξ πως η ιστορία διακατέχεται από ταξική πάλη. Πίστευε πως οι οικονομικές συνθήκες είναι αυτές που διαμορφώνουν την ιστορία και τις κοινωνικές δομές. Η **‘τάξη’** είναι η οικονομική λειτουργία που επιβάλλεται σε ανθρώπους από τον τρόπο παραγωγής της εκάστοτε περιόδου.

Ο τρόπος παραγωγής αποτελείται από τις παραγωγικές δυνάμεις και τις σχέσεις παραγωγής. Οι παραγωγικές δυνάμεις είναι οι υλικές και τεχνολογικές δυνατότητες (μέσα παραγωγής) μιας κοινωνίας (μηχανές, εργαλεία, κτίρια κλπ.) και η ανθρώπινη εργασία. Οι σχέσεις παραγωγής είναι

αυτές που καθορίζουν σε ποιον ανήκουν τα μέσα παραγωγής, για το όφελος ποιου χρησιμοποιούνται κλπ. *Ο Μαρξ ισχυριζόταν πως ο άνθρωπος είναι ένα ον του οποίου το κίνητρο είναι η κάλυψη υλικών αναγκών και πως οι υλικές συνθήκες επηρεάζουν τις ιδέες.* Αυτή είναι η θεωρία του διαλεκτικού υλισμού. Σύμφωνα με τον Μαρξ, το μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη τάξεων-καταπιεστών και τάξεων-καταπιεσμένων. Καθότι αυτές οι τάξεις έχουν αντιτιθέμενα συμφέροντα, επιδίδονται σε συγκρούσεις. Αυτές οι συγκρούσεις φέρνουν κοινωνική επανάσταση και καθορίζουν τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία καθορίζεται. Υπό τον καπιταλισμό, ο οποίος είναι ο σημερινός τρόπος παραγωγής, έχουμε δύο αντίπαλες τάξεις: την μπουρζουαζία ή αστική τάξη, στην οποία ανήκουν τα μέσα παραγωγής, και το προλεταριάτο, που αποτελείται από εργάτες που πραγματοποιούν μισθωτή εργασία ώστε να επιβιώσουν. Καθότι λοιπόν οι αστοί και οι προλετάριοι έχουν αντιτιθέμενα υλικά συμφέροντα, η ευημερία της μίας τάξης ισοδυναμεί με την δυσπραγία της άλλης. Ο Μαρξ πίστευε πως, στο τέλος, το προλεταριάτο θα ανατρέψει την αστική τάξη και θα καθιερωθεί ως η κυρίαρχη τάξη. Για αυτόν τον λόγο, **ο Μαρξ εναντιώθηκε σε θεωρίες όπως ο ρεβιζιονισμός και ο ουτοπικός σοσιαλισμός.** Πίστευε πως, ενώ μπορεί να είναι αντικαπιταλιστικές, αγνοούν την σημασία της ταξικής πάλης και της επαναστατικής δράσης. Συχνά, η θεωρία του Μαρξ **κατηγορείται ως μονοδιάστατη**, καθώς επικεντρώνεται σε οικονομικούς, υλικούς και ταξικούς παράγοντες **χωρίς να λαμβάνονται υπόψιν άλλα στοιχεία της κοινωνίας όπως είναι ο πολιτισμός, η ταυτότητα, το φύλο κ.α.** Στην πραγματικότητα, ενώ είναι αλήθεια πως ο Μαρξ επικεντρώνεται σε οικονομικούς, υλικούς και ταξικούς παράγοντες, δεν αγνοεί την πολυπλοκότητα της κοινωνίας και την σημασία άλλων στοιχείων. Αυτό το γεγονός διαφαίνεται **μέσα από την θεωρία της 'υπερδομής'** και την **άποψη του για τον ρόλο της ιδεολογίας.**

Σύμφωνα με τον Μαρξ, η ταξική πάλη είναι ο κύριος παράγοντας κοινωνικής εξέλιξης και αλλαγής. *Η ιστορία διαμορφώνεται από την συνεχιζόμενη σύγκρουση μεταξύ των τάξεων.* Η τάξη έχει τις ρίζες της στον επικρατή τρόπο παραγωγής της εποχής. Πριν τον καπιταλισμό, υπήρχε η φεουδαρχία. Πριν την φεουδαρχία, υπήρχε ο αρχαίος τρόπος παραγωγής (δουλεία). Όλες αυτές οι κοινωνίες, παρά την διαφορετική οργάνωσή τους, έχουν ένα κοινό: την ταξική σύγκρουση. Η ταξική σύγκρουση φέρνει την ταξική επανάσταση. Ένα έμπρακτο παράδειγμα είναι η μετάβαση από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό. Υπό την φεουδαρχία, υπήρχε η ισχυρή τάξη των ευγενών και η αδύναμη και καταπιεσμένη τάξη των δούλοπαροίκων. Ωστόσο, υπήρχε και μία ακόμη τάξη: αυτή των απλών εμπόρων και τεχνιτών. Καθώς το μέγεθος αυτής της τάξης μεγάλωνε, το ίδιο έκανε και η ισχύς της. Τελικά, κατάφερε να ανατρέψει τους ευγενείς και να καθιερωθεί ως η κυρίαρχη τάξη. Έτσι γεννήθηκε ο καπιταλισμός. Αυτή η τάξη εξελίχθηκε στην μπουρζουαζία. Αξίζει να σημειωθεί πως, κατά τον Μαρξ, ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας είναι η τεχνολογική εξέλιξη. Καθώς η τεχνολογία εξελίσσεται, οι ανάγκες πληθαίνουν. Αυτή η εξέλιξη φτάνει σε ένα σημείο όπου ο τρόπος παραγωγής δεν μπορεί πλέον να διατηρηθεί, κι έτσι παραχωρεί την σκυτάλη στον επόμενο. Στον καπιταλισμό λοιπόν, οι προλετάριοι πουλάνε την εργασία τους για μισθό, ώστε να επιβιώσουν. Παρ' όλα αυτά, είναι στο συμφέρον των αστών να μειώσουν τους μισθούς ώστε να βγάλουν παραπάνω κέρδος. Παρομοίως, είναι στο συμφέρον των προλετάρων να έχουν

υψηλότερους μισθούς και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Καθώς οι αστοί εκμεταλλεύονται τους προλετάριους όλο και περισσότερο, οι προλετάριοι θα φτάσουν σε ένα σημείο απόλυτης φτώχειας. Όταν γίνει αυτό θα επαναστατήσουν εναντίον των αστών και θα καθιερωθούν ως η κυρίαρχη τάξη. Ο Μαρξ πίστευε πως μόνο μέσω της επαναστατικής δράσης των εργατών μπορεί να επιτευχθεί πραγματική ισότητα. Για αυτόν τον λόγο, θεωρούσε πως οι εργάτες πρέπει να αναπτύξουν ταξική συνείδηση και να καταλάβουν πως όλοι έχουν έναν κοινό στόχο: την ανατροπή της αστικής τάξης.

Μία από τις πιο συχνές κριτικές που λαμβάνει η σκέψη του Μαρξ είναι ότι είναι μονοδιάστατη. Η κοινωνία είναι πολύ σύνθετη και περιλαμβάνει πιο πολλά πράγματα από οικονομικές και υλικές ανάγκες. Αυτό είναι αλήθεια. Όμως, δεν είναι κάτι το οποίο ο Μαρξ αγνοεί. *Αντιθέτως, στην θεωρία του συμπεριλαμβάνεται ο ρόλος των ιδεών και της ταυτότητας.* Αυτό φαίνεται μέσα από την **θεωρία της βάσης και της υπερδομής**. Σύμφωνα με τον Μαρξ, ο καπιταλισμός απαρτίζεται από δύο μέρη : την **οικονομική βάση** και την **υπερδομή**. Η οικονομική βάση, που αποτελεί το κύριο μέρος του καπιταλισμού, συμπεριλαμβάνει τα μέσα και τις σχέσεις παραγωγής. Η υπερδομή συμπεριλαμβάνει πράγματα όπως τα πολιτικά και νομικά συστήματα, τον πολιτισμό και τις τέχνες, τους ρόλους των φύλων κλπ. Ο Μαρξ ισχυρίζεται πως η υπερδομή υπάρχει για να διατηρεί, να δικαιώνει και να νομιμοποιεί την οικονομική βάση. Ο καπιταλισμός καλλιεργεί ιεραρχικές δομές ανάμεσα στους εργάτες για να τους κρατήσει διαιρεμένους και υποταγμένους. Η πατριαρχία, ο ρατσισμός κλπ. βασίζονται σε ιεραρχικές ιδέες σε σχέση με το φύλο, με το χρώμα κ.α. και εξυπηρετούν την ύπαρξη του καπιταλισμού. Επειδή πίστευε πως η υπερδομή υπάρχει για να διατηρεί την βάση, ο Μαρξ την θεωρούσε δευτερεύουσας σημασίας. Επίσης, έλεγε πως, καθότι είμαστε υλικά όντα, είναι λογικό τα υλικά αγαθά να είναι τα πιο σημαντικά. Όχι μόνο δεν αγνοούσε λοιπόν την σημασία των ιδεών και των αντιλήψεων, αλλά τις ενέταξε στην θεωρία του και πίστευε πως η κατάλυση διαιρετικών ιδεολογιών όπως είναι η πατριαρχία και ο ρατσισμός είναι απαραίτητη για την επίτευξη πραγματικής ισότητας.

[irp]